

ประวัติศาสตร์จังหวัดชัยภูมิ

CHAIYAPHUM PROVINCE HISTORY

ณัฐดนัย แก้วโพนงาม*

Nutdanai Kaewponngam

Received: 2021-07-6

Revised: 2021-08-13

Accepted: 2021-08-31

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องประวัติศาสตร์จังหวัดชัยภูมิ มีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อ 1. ศึกษาประวัติศาสตร์ของจังหวัดชัยภูมิในแนวเศรษฐศาสตร์การเมือง 2. ศึกษาวิวัฒนาการพัฒนาการของประวัติศาสตร์จังหวัดชัยภูมิตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน 3. เผยแพร่ประวัติศาสตร์จังหวัดชัยภูมิให้คนโดยทั่วไปรู้จักอย่างแพร่หลาย ประชากรที่ใช้ในการศึกษาคือประชาชนที่อาศัยอยู่ในจังหวัดชัยภูมิ

ผลการวิจัยพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างส่วนประกอบต่าง ๆ ของจังหวัดชัยภูมิ ชอนทับกันอยู่ทั้งด้านเศรษฐกิจ ด้านการเมือง ด้านสังคม ด้านวัฒนธรรม ด้านศาสนาและอุดมการณ์ เนื่องจากปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนมีความเกี่ยวพันกันเป็นระบบตั้งแต่ในอดีตต่อเนื่องยาวนานมาจนถึงในปัจจุบัน โดยจังหวัดชัยภูมิมีคอนอปปมาตั้งถิ่นฐานอยู่เป็นจำนวนมากเนื่องจากมีพื้นที่ป่าและเป็นแหล่งกำเนิดของแม่น้ำชีมีความอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ โดยประวัติศาสตร์จังหวัดชัยภูมิเกี่ยวข้องกับ การแสวงหาถิ่นที่อยู่ใหม่ที่อุดมสมบูรณ์ วัฒนธรรม ภาษา ความเชื่อ วิถีชีวิต ภัยพิบัติ สงคราม และโรคระบาด ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัย ซึ่งจังหวัดชัยภูมิมีพัฒนาการ มีการเคลื่อนไหว และมีการเปลี่ยนแปลง หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งได้ว่า มีพลวัต มีสังคมที่หยุดนิ่งอยู่กับที่ โดยพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของจังหวัดชัยภูมิมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มีชนเผ่าพื้นเมือง มียุค มีระยะ ประวัติศาสตร์ในอดีตต่างเชื่อมโยงกับปัจจุบัน หากจะมองย้อนไปในประวัติศาสตร์จังหวัดชัยภูมิโดยเริ่มตั้งแต่อดีต ซึ่งในอดีตเคยเป็นชุมชนโบราณที่คนอยู่อาศัยจำนวนมากตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ สมัยประวัติศาสตร์ สมัยทวารวดี ต่อเนื่องยาวนานมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งจังหวัดชัยภูมิได้ผ่านการเปลี่ยนแปลงทางประวัติศาสตร์มาอย่างยาวนาน ทั้งนี้ควรมีการเผยแพร่ประวัติศาสตร์ของจังหวัดชัยภูมิให้คนชัยภูมิและคนโดยทั่วไปได้รู้จักประวัติศาสตร์จังหวัดชัยภูมิอย่างแพร่หลาย

คำสำคัญ: ประวัติศาสตร์, จังหวัดชัยภูมิ, เศรษฐศาสตร์การเมือง

ABSTRACT

Research on Chaiyaphum Province History objective of the research are: 1. To study the history of Chaiyaphum Province in terms of political economy. 2. To study evolution and

* สาขาวิชารัฐศาสตร์ ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ, เบอร์โทร 086-6207196

Email: Kokocu.nut@hotmail.com

development of Chaiyaphum Province History from the past to present. 3. To disseminate Chaiyaphum Province History widely known to general public. The population used in this study was people living in Chaiyaphum Province.

The results showed that; The relationship between various components of Chaiyaphum Province overlap in terms of economic, political, social, cultural, religious and ideological aspects. Because these factors are all systematically related from the past to present. Chaiyaphum has a large number of settled immigrants because of forest area and source of Chi River, which is fertile suitable for growing crops and raising animals. By Chaiyaphum Province History is related to the pursuit of fertile new habitat, culture, language, beliefs, way of life, fleeing war and epidemic in accordance with research hypothesis. in which Chaiyaphum Province has developed in motion and has changed in other words, it is dynamic, not a stationary society. The historical development of Chaiyaphum Province has changed all the time. There are steps, eras, the past history is connected to the present. If you look back on the history of Chaiyaphum Province starting from the past. Which in the past used to be an ancient community where many people lived since prehistoric times. The historical period, Dvaravati period, continued until the present. Which Chaiyaphum Province has undergone a long history of change. In this regard, the history of Chaiyaphum Province should be disseminated to Chaiyaphum people and the general public to know Chaiyaphum Province history widely.

Keywords: History, Chaiyaphum Province, Political economy

1. บทนำ

ประวัติศาสตร์ถือว่ามีความสำคัญเนื่องจากจะบอกเล่าถึงเรื่องราวความเป็นมาในอดีตต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน การศึกษาประวัติศาสตร์จะทำให้เข้าใจและเกิดความรู้สึกภาคภูมิใจในความเป็นมาในเรื่องราวต่าง ๆ เช่นบรรพบุรุษ วิถีชีวิต สภาพความเป็นอยู่ ตลอดจนเกิดความรักความหวงแหนในท้องถิ่นและชุมชนตนเอง ทำให้รับรู้เรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับชุมชนตนเอง เข้าใจชุมชน ความเป็นมา เหตุการณ์ในอดีตที่เกิดขึ้น

การศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมืองในแนวประวัติศาสตร์ก็เช่นเดียวกันจะทำให้เราเข้าใจเรื่องราวในอดีตตามสภาพความเป็นจริงมากขึ้นโดยจะมองสังคมแบบองค์รวมแทนที่จะมองสังคมแยกที่ละส่วนโดยมุ่งไปที่ความสัมพันธ์ระหว่างส่วนประกอบต่าง ๆ ของสังคมที่ซ้อนทับกันอยู่อย่างหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ ด้านการเมือง ด้านสังคม ด้านวัฒนธรรม และด้านศาสนาและอุดมการณ์ ทั้งนี้เนื่องจากปัจจัยต่าง ๆ ในระบบเศรษฐกิจและระบบสังคมล้วนมีความเกี่ยวพันกันเป็นระบบ ซึ่งหากเราวิเคราะห์เรื่องเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว โดยไม่เชื่อมโยงไปถึงปัจจัยอื่น ๆ ในสังคม เราจะไม่เข้าใจระบบทั้งหมดได้ การวิเคราะห์เศรษฐศาสตร์การเมืองเน้นที่การวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์ เพราะการวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์ เป็นสิ่งยืนยันแก่เราว่า สังคมมีพัฒนาการ มีการเคลื่อนไหว และมีการเปลี่ยนแปลง นั่นคือ มีพลวัตร ไม่ใช่สังคมที่

หยุดนิ่งอยู่กับที่'นอกจากนี้การวิเคราะห์แบบเศรษฐศาสตร์การเมืองเน้นวิเคราะห์ที่ความขัดแย้งและการขัดกัน โดยมีได้มีการศึกษาในการวาดภาพของสังคมหรืออธิบายสังคมเพียงอย่างเดียว หากแต่ต้องชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่า สิ่งที่กำลังอยู่นั้นเป็นธรรมหรือไม่เป็นธรรม ถูกต้องหรือไม่ถูกต้อง และต้องนำทฤษฎีไปประสานกับการปฏิบัติในการต่อสู้เพื่อชีวิตและความเป็นธรรมของคนส่วนใหญ่ในสังคม

จังหวัดชัยภูมิเป็นจังหวัดหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาที่ยาวนาน ตั้งแต่อดีต โดยในอดีตเคยเป็นชุมชนโบราณที่คนอยู่อาศัยจำนวนมากตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ สมัยประวัติศาสตร์ สมัยทวารวดี ต่อเนื่องยาวนานมาจนถึงปัจจุบันซึ่งจังหวัดชัยภูมิได้ผ่านการเปลี่ยนแปลงทางประวัติศาสตร์มาอย่างยาวนาน โดยการศึกษาเรื่องราวประวัติศาสตร์ของจังหวัดชัยภูมิจะทำให้เราเข้าใจความเป็นมาของจังหวัดชัยภูมิ พัฒนาการในด้านต่าง ๆ ของจังหวัดชัยภูมิ รวมไปถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ความเชื่อต่าง ๆ ของชาวชัยภูมิ ประเพณีที่สำคัญต่าง ๆ ของชาวชัยภูมิ ที่สะท้อนผ่านการบันทึกทางประวัติศาสตร์การบอกเล่า การเล่าสืบต่อกันมาที่ก่อให้เกิดความรักและความหวงแหนในความเป็นคนชัยภูมิ โดยในอดีตจังหวัดชัยภูมิเป็นเส้นทางเดินทัพที่สำคัญที่กองทัพไทยยกไปตีเวียงจันทน์และต้องใช้เส้นทางนี้ ชาวบ้านเรียกเส้นทางโบราณนี้ว่า“ทางเสด็จ”สงครามเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่2ถึงสมัยธนบุรี (พ.ศ. 2310– พ.ศ. 2325) ชัยภูมิเป็นเมืองร้างเนื่องจากผู้คนตายในสงคราม บางส่วนถูกต้อนไปในดินแดนชนะสงคราม และบางส่วนอพยพหลบหนีเข้าป่าเพื่อความปลอดภัย

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวเกิดกบฏเจ้าอนุวงศ์เวียงจันทน์ หรือศึกเจ้าอนุวงศ์แห่งเวียงจันทน์ พ.ศ. 2369 ข้าศึกใช้กลลวงเคลื่อนทัพเข้ามายึดเมืองภาคอีสานหวังเข้าจู่โจมกรุงเทพฯ โดยหลอกเจ้าเมืองต่าง ๆ ในภาคอีสานว่าจะยกทัพมาช่วยไทยรบกับอังกฤษ เจ้าเมืองโคราชความจริงและต่อต้านเจ้าอนุวงศ์ก็จะสังหารเสีย รวมถึงเจ้าเมืองชัยภูมิก็ถูกฆ่าสังหาร นายครวัณผู้จงรักภักดีได้นำอัฐิพระภักดีชุมพล (แล) สร้างศาลเพียงตาขึ้นใต้ต้นมะขามริมฝั่งหนองปลาเฒ่าขึ้นเพื่อเก็บอัฐิพระภักดีชุมพล (แล) ที่หนองปลาเฒ่าบริเวณอำเภอเมืองชัยภูมิ ในปัจจุบันเพื่อให้ชาวเมืองชัยภูมิได้บูชากราบไหว้

ในสมัยรัชกาลที่ 5 ทรงจัดการปกครองหัวเมืองภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นแบบ “เทศาภิบาล” แบ่งหัวเมืองเป็น 3 มณฑล คือ มณฑลลาวกาว กองบัญชาการตั้งอยู่ที่เมืองอุบลราชธานี กรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์เป็นข้าหลวงต่างพระองค์สำเร็จราชการมณฑล มณฑลลาวพวน กองบัญชาการตั้งอยู่ที่บ้านหมากแข้ง พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงประจักษ์ศิลปาคมเป็นข้าหลวงต่างพระองค์สำเร็จราชการมณฑล มณฑลลาวกลาง กองบัญชาการตั้งอยู่ ณ เมืองนครราชสีมา พระยาสิงหเสนี (สะอาด สิงหเสนี) เป็นข้าหลวงใหญ่สำเร็จราชการมณฑล มีอำนาจปกครองเมืองชัยภูมิ นางรอง บุรีรัมย์ เขตการปกครองมณฑลขึ้นตรงต่อกระทรวงมหาดไทย เป็นการรวมอำนาจการควบคุมข้าราชการ การคลัง การทหาร และการบริหารหัวเมืองต่าง ๆ เข้าไว้ที่ส่วนกลางในกระทรวงเดียวกัน การจัดตั้งมณฑลเทศาภิบาลจึงเป็นการรวมอำนาจเข้าสู่ราชธานีทั้งด้านการเมืองและเศรษฐกิจ เจ้าเมืองไม่อาจสืบเชื้อสายกันอีกต่อไป และส่งผลให้การปกครองหัวเมืองในพระราชอาณาเขตเป็นแบบเดียวกันและทำให้ราชอาณาจักรไทยกลายเป็นรัฐเดียวกัน ไม่มีคนไทย คนลาว แต่เป็นคนไทยเหมือนกัน และในปี พ.ศ. 2443 บรรดาเมืองเล็ก ๆ ถูกยุบลงมีฐานะเป็นอำเภอขึ้นกับเมืองชัยภูมิ คือ อำเภอเมืองชัยภูมิ อำเภอเกษตรสมบูรณ์ อำเภอภูเขียว อำเภอจัตุรัส อำเภอป่าเหลื่อมรงค์

¹ กนกศักดิ์ แก้วเทพ, มรรควิธีเศรษฐศาสตร์การเมือง, (กรุงเทพมหานคร: ศูนย์บริการเอกสารทางวิชาการ คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551)

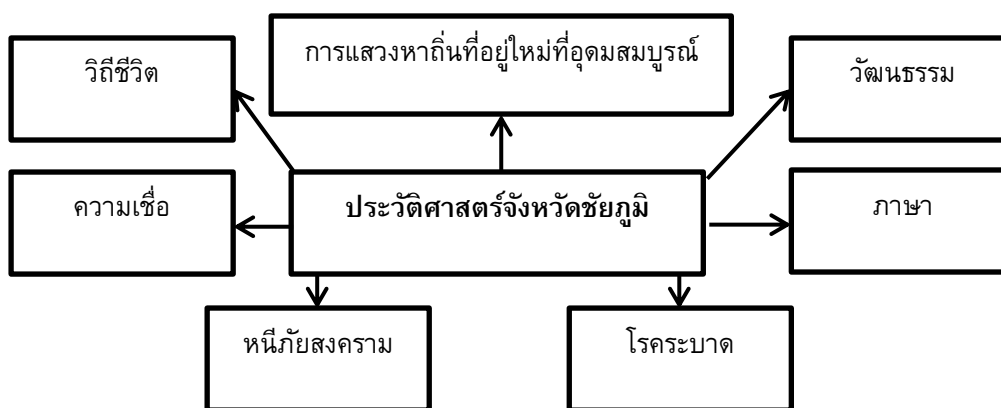
ในสมัยรัชกาลที่ 7 รัฐบาลได้ยกเลิกการปกครองแบบมณฑลเทศาภิบาล เมื่อ พ.ศ. 2476 และจัดการปกครองใหม่ โดยแยกเป็นส่วนกลางส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่นโดยเฉพาะส่วนภูมิภาคจัดการปกครองในรูปจังหวัดและอำเภอ เมืองชัยภูมิถูกยกเลิกเป็นจังหวัดชัยภูมิ และตำแหน่งข้าหลวงประจำจังหวัด เปลี่ยนเป็นตำแหน่งเป็นผู้ว่าราชการจังหวัดตั้งแต่ พ.ศ. 2495 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน

ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาประวัติศาสตร์จังหวัดชัยภูมิในแนวเศรษฐศาสตร์การเมือง ทั้งนี้ก็เพื่อที่จะเข้าใจถึงประวัติศาสตร์ของจังหวัดชัยภูมิอย่างถ่องแท้ตามความเป็นจริง

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ของจังหวัดชัยภูมิในแนวเศรษฐศาสตร์การเมือง
- 2.2 เพื่อศึกษาวิวัฒนาการพัฒนาการของประวัติศาสตร์จังหวัดชัยภูมิตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน
- 2.3 เพื่อเผยแพร่ประวัติศาสตร์จังหวัดชัยภูมิให้คนโดยทั่วไปรู้จักอย่างแพร่หลาย

3. กรอบแนวคิดของการวิจัย

ภาพประกอบที่ 1: กรอบแนวคิดของการวิจัย

4. สมมติฐานการวิจัย

ประวัติศาสตร์จังหวัดชัยภูมิเกี่ยวข้องกับ การแสวงหาถิ่นที่อยู่ใหม่ที่อุดมสมบูรณ์ วัฒนธรรม ภาษา ความเชื่อ วิถีชีวิต หนี้ภัยสงคราม และโรคระบาด

5. แนวคิดทฤษฎี

5.1 แนวคิดและกรอบการวิเคราะห์แนวเศรษฐศาสตร์การเมือง

ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และกนกศักดิ์ แก้วเทพมองว่ามีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทำความเข้าใจถึงแนวคิดและกรอบการวิเคราะห์แบบเศรษฐศาสตร์การเมือง นอกจากนี้ได้เสนอว่าจุดร่วมที่เป็นลักษณะร่วมกันของบรรดาสำนึกคิดเศรษฐศาสตร์การเมืองที่หลากหลายเหล่านี้⁶

1) การวิเคราะห์แบบเศรษฐศาสตร์การเมืองเน้นที่การวิพากษ์ (critical) เพราะการวิเคราะห์ดังกล่าว เท่ากับเป็นการปฏิเสธหรือไม่ยอมรับต่อการอธิบายปรากฏการณ์ที่เป็นอยู่ในสังคม โดยต้องการเน้นให้มีการ ตั้งคำถามต่อข้อสรุปต่าง ๆ ที่เราได้รับตกทอดมาจากอดีต ในกระบวนการนี้เป็นการคัดของปลอมออกจาก ของจริงหรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า เป็นการแยกปรากฏการณ์ออกจากเนื้อแท้ซึ่งในที่สุดแล้วการวิพากษ์อย่าง ถึงที่สุดก็จะนำไปสู่ความจริงที่เป็นแก่นแท้ที่ซ่อนเร้นอยู่เบื้องหลังของปรากฏการณ์ที่เรามองเห็น

2) การวิเคราะห์แบบเศรษฐศาสตร์การเมืองเน้นที่การวิเคราะห์แบบเป็นองค์รวม (holistic or totality) เพราะการวิเคราะห์นี้ไม่ได้ให้ความสำคัญหลักที่ปัจเจกชนหากแต่เน้นที่ความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างบุคคลต่าง ๆ ตัวแปรที่ใช้วิเคราะห์จึงไม่ใช่ตัวแปรนามธรรมเช่นระดับราคาอัตราดอกเบี้ย ฯลฯ โดยจะมองที่มนุษย์ เป็นหลัก ดังนั้นการศึกษาแนวเศรษฐศาสตร์การเมืองจะพยายามเน้นและให้ความสำคัญต่อการพัฒนาของ สังคมทั้งสังคมที่เป็นหน่วยรวม โดยมุ่งไปที่ความสัมพันธ์ระหว่างส่วนประกอบต่าง ๆ ของสังคมที่ซ้อนทับกัน อยู่อย่างหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ ด้านการเมือง ด้านสังคม ด้านวัฒนธรรม และด้านศาสนาและอุดมการณ์ทั้งนี้เนื่องจากว่าปัจจัยต่าง ๆ ในระบบเศรษฐกิจและระบบสังคมล้วนมีความเกี่ยวพันร้อยรัดกันเป็นระบบ ซึ่งหากเราเน้นวิเคราะห์ปัญหาเศรษฐกิจให้อยู่ในขอบเขตแคบ ๆ เฉพาะเรื่องเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว โดยไม่เชื่อมโยงไปถึงปัจจัย อื่น ๆ ในสังคม เราก็อาจไม่เข้าใจระบบทั้งหมดได้ และที่สำคัญมากไปกว่านั้นก็คือ เราจะไม่สามารถอธิบาย ได้ว่า ทำไมปัญหาทางเศรษฐกิจหลายเรื่องจึงยังดำรงอยู่ได้ทั้ง ๆ ที่ก่อให้เกิดผลกระทบถึงชีวิตของผู้คนใน สังคมอย่างมากมาย

3) การวิเคราะห์แบบเศรษฐศาสตร์การเมืองเน้นที่การวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์ (historical analysis) เพราะการวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์เป็นสิ่งที่ยืนยันแก่เราได้เป็นอย่างดีว่า สังคมมีพัฒนาการ มี การเคลื่อนไหว และมีการเปลี่ยนแปลง หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งได้ว่า มีพลวัต (dynamic) มิใช่สังคมที่หยุดนิ่งอยู่กับที่ (static)

4) การวิเคราะห์แบบเศรษฐศาสตร์การเมืองเน้นวิเคราะห์ที่ความขัดแย้งและการขัดกัน (conflict and contradiction) การวิเคราะห์ดังกล่าวเท่ากับเป็นการปฏิเสธเรื่องความสมดุลหรือความราบเรียบของ ระบบสังคมหากแต่เชื่อว่า พัฒนาการของระบบสังคมนั้นเกิดจากพลังผลักดันที่มีลักษณะเกี่ยวข้องกับ ความขัดแย้ง และการต่อสู้ระหว่างปัจจัยที่ขัดแย้งกัน การวิเคราะห์แบบเศรษฐศาสตร์การเมืองจะชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ในท่ามกลางกระบวนการพัฒนาการของระบบสังคมนั้นมีความขัดแย้งเกิดขึ้นในลักษณะใดบ้าง ความขัดแย้งสามารถแก้ไขได้ภายในระบบสังคมหรือไม่ หรือเป็นปัญหาในเชิงโครงสร้างมี ปัญหา อะไรบ้างที่เราไม่สามารถแก้ไขความขัดแย้งเหล่านี้ได้อีกต่อไป และทำไมพัฒนาการทางสังคมแบบถอนรากถอนโคนจึงเป็นสิ่งที่จำเป็น

5) การวิเคราะห์ระบบความสัมพันธ์ในเศรษฐศาสตร์การเมือง⁷

⁶ ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และกนกศักดิ์ แก้วเทพ, *มาศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมืองกันเถิด*, (กรุงเทพมหานคร: เอกสารอัดสำเนา.ม.ป.ท., 2547)

- (1) การมองปรากฏการณ์อย่างเป็นระบบ
- (2) ระบบความสัมพันธ์ของกระบวนการผลิต
- (3) ความสัมพันธ์ทางการผลิตกับระบบกรรมสิทธิ์ในปัจจัยการผลิต
- (4) การวิเคราะห์วิถีการผลิต และระบบสังคมทั้งหมด
- (5) โครงสร้างส่วนบนและวิถีการผลิต
- (7) โครงสร้างชนชั้นและวิถีการผลิต

6) เศรษฐศาสตร์การเมืองแนวสถาบันและประวัติศาสตร์

ให้ความสำคัญแก่การวิเคราะห์ทางประวัติศาสตร์เป็นอย่างมากโดยมองว่าเศรษฐกิจคือพัฒนาการทางประวัติศาสตร์มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ โดย มองว่าการพัฒนาทางประวัติศาสตร์มักมีขั้นตอน มียุค มีระยะของมัน การมองประวัติศาสตร์ไม่มองบางส่วน แต่มองระบบทั้งระบบ การมองทั้งระบบทำให้เราเห็นความเชื่อมโยงชัดเจน และมองดูความเชื่อมโยงนี้เปลี่ยนไปตามขั้นตอนของประวัติศาสตร์⁷

5.2 แนวคิดท้องถิ่นนิยม

การเกิดแนวคิดท้องถิ่นภาคอีสานนิยม⁸

เหตุการณ์ “กม. 11” ได้สร้างความสนใจของประชาชนภาคอีสาน ซึ่งเกิดในเวลาไม่นานนักหลังจากการกลับคืนสู่อำนาจการปกครองประเทศโดยคณะทหารอีกครั้งหนึ่ง ผลกระทบของเศรษฐกิจหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ต่อประเทศไทย ได้เริ่มส่งผลต่อการกระตุ้นสำนึกในเรื่องท้องถิ่นภาคอีสานนิยม ในขณะที่กรุงเทพฯ ได้ขยายตัวกลายเป็นเมืองใหญ่ขึ้น และพื้นที่ภาคกลางได้พัฒนาเข้าสู่วงจรเศรษฐกิจเชิงพาณิชย์ ภาคอีสานยังคงอยู่ในระบบเศรษฐกิจการผลิตแบบพออยู่พอกิน⁹ ความยากลำบากในการผลิตทางด้านเกษตรกรรมอันเนื่องมาจากการขาดแคลนน้ำ ทำให้เกษตรกรไม่สามารถขยายพื้นที่เพาะปลูก เศรษฐกิจของ ภาคอีสานในชนบททำให้ชาวอีสานต้องอพยพออกไปทำงานชั่วคราวในกรุงเทพฯ และในที่ต่าง ๆ นอกภาคอีสาน ความด้อยพัฒนาทางเศรษฐกิจและการอพยพไปขายแรงงานชั่วคราวที่กรุงเทพฯ ก่อให้เกิดความรู้สึกขมขื่นของชาวอีสานในการสร้างอัตลักษณ์ท้องถิ่นภาคอีสานนิยม

ภาคอีสานไม่สามารถตอบสนองต่อระบบเศรษฐกิจเชิงพาณิชย์ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้ดีเท่ากับภาคกลางเพราะภาคอีสานมีลักษณะธรรมชาติที่แห้งแล้ง ภาวะน้ำท่วม ความหนาแน่นของประชากรต่อพื้นที่เพาะปลูกของภาคอีสานสะท้อนถึงความไม่อุดมสมบูรณ์เมื่อเปรียบเทียบกับภาคกลาง หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 การผลิตข้าวส่งออกของภาคกลางขยายตัวอย่างรวดเร็วเพื่อตอบสนองความต้องการของประเทศเพื่อนบ้านที่ได้รับผลกระทบอย่างรุนแรงจากสงครามและการปฏิวัติภายในประเทศ ภาคอีสานแตกต่างไปจากภาคกลางตรงที่ผลิตข้าวส่วนเกินได้เพียงจำนวนน้อยและข้าวที่ผลิตได้ส่วนมากก็ขายไม่ได้ง่าย

⁷ ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์, เศรษฐศาสตร์การเมืองและทฤษฎีสังคมวิพากษ์, (ขอนแก่น: คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2557).

⁸ เรื่องเดียวกัน

⁹ Keyes, Charles F, *Isan: Regionalism in Northeastern Thailand. Ithaca*, (NY: Cornell University Southeast Asia Program, 1967).

¹⁰ รัดนา ไตรกุล, *อีสานนิยม: ท้องถิ่นนิยมในสยามประเทศไทย*, (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2556).

นัก เพราะนิยมปลูกข้าวเหนียวไว้เพื่อรับประทานมากกว่าการผลิตข้าวเจ้า นอกจากนี้ยังมีทรัพยากรธรรมชาติที่จำกัดและระบบการเชื่อมโยงการขนส่งสื่อสารที่ยังไม่ดีเพียงพอซึ่งเป็นอุปสรรคของชาวนาภาคอีสานเข้าสู่ระบบการผลิตการเกษตรเพื่อการค้าพาณิชย์ ในช่วงต้นคริสต์ทศวรรษที่ 1950 ความต่างในเรื่องรายได้ระหว่างประชากรในภาคอีสานกับภาคกลางเห็นได้อย่างชัดเจน ตัวอย่างเช่น ในปี ค.ศ.1953 รายได้เฉลี่ยต่อปีต่อครัวเรือนของเกษตรกรในภาคอีสานมีเพียง 954 บาท เมื่อเทียบกับ 2,888 บาท ของครัวเรือนเกษตรกรในภาคกลาง ซึ่งรายได้ครัวเรือนเกษตรกรอีสานน้อยกว่าครัวเรือนเกษตรกรในภูมิภาคอื่น ๆ¹¹ ประชากรในภาคอีสานยังคงไม่ได้รับผลกระทบจากการขยายตัวของเศรษฐกิจ ในขณะที่กรุงเทพฯพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว ชาวจีนที่อพยพเข้ามาประกอบกันเข้าเป็นแรงงานไร้ฝีมือส่วนใหญ่ในสังคมไทย เป็นกลุ่มผู้อพยพที่สามารถเลื่อนระดับชั้นทางสังคมในเวลาต่อมา จากเดิมซึ่งเป็นกลุ่มอพยพใหม่ที่มีสถานภาพทางสังคมเศรษฐกิจอยู่ที่บันไดชั้นล่างสุดของสังคมเมือง ภายหลังปี ค.ศ.1949 การอพยพเข้าประเทศไทยของคนจากประเทศจีนได้ยุติลงและตามมาด้วยมาตรการของรัฐบาลไทยในการจำกัดโควตาผู้อพยพเข้าจากแต่ละประเทศไม่ให้เกิน 200 คนต่อปี ความต้องการแรงงานในเขตเมืองหลวงที่กำลังขยายตัวมาพร้อมกับมาตรการปิดกั้นการอพยพเข้าของแรงงานจากนอกประเทศ ทำให้เกิดการขาดแคลนแรงงานในเขตเมืองหลวง ช่องว่างนี้ถูกเติมเต็มโดยแรงงานจากกลุ่มคนท้องถิ่นต่าง ๆ ภายในสังคมไทย เฉลี่ยประมาณ 37,800 คนต่อปีภายในช่วงระยะเวลาจากปี ค.ศ. 1947-1954

ผู้อพยพเข้ามาทำงานในเมืองหลวง มีชาวนาจากภาคอีสานจำนวนมากเข้ามาทำงานเป็นแรงงานรับจ้างเพื่อหารายได้เสริมจากการเกษตรกรรม ชาวนาจากภาคอีสานส่วนใหญ่อพยพเข้ามาในกรุงเทพฯแบบชั่วคราว ผู้อพยพส่วนใหญ่อพยพเข้ากรุงเทพฯตามฤดูกาล โดยมากเข้ามาระหว่างช่วงเก็บเกี่ยวข้าวแล้วจนถึงก่อนช่วงการปลูกข้าวใหม่ในปีถัดไป หรืออพยพเข้ามาทำงานอยู่ในกรุงเทพฯ ประมาณ 2-3 ปี ก่อนจะกลับไปตั้งถิ่นฐานที่หมู่บ้านเกิดอย่างถาวร ซึ่งผู้อพยพชาวชนบทส่วนใหญ่อยู่ในวัยหนุ่มสาว มีอายุระหว่าง 20-29 ปี ชาวนาอีสานที่อพยพเข้ามาทำงานในเขตกรุงเทพฯส่วนใหญ่เป็นแรงงานไร้ฝีมือ ประกอบอาชีพเป็นคนถือสามล้อรับจ้าง (จนกระทั่งมีกฎหมายยกเลิกการถือสามล้อรับจ้างในเขตกรุงเทพฯ ในปี ค.ศ. 1960) เป็นกรรมกรก่อสร้าง กรรมกรโรงสีข้าวหรือโรงงานที่คนจีนเป็นเจ้าของ ผู้อพยพจากภาคอีสานถูกคนไทยในเมืองหลวงมองว่าด้อยกว่า คนที่เมืองหลวงคิดว่าพวกเขาเป็นกลุ่มคนบ้านนอกจากต่างจังหวัดที่มีการศึกษาน้อยยังไม่ค่อยพัฒนาและด้อยในทางวัฒนธรรม ทำให้คนอีสานมีแนวโน้มที่จะรวมกลุ่มกันเมื่อมาอยู่กรุงเทพฯเนื่องจากมีความรู้สึกร่วมในวัฒนธรรมย่อย ภาษาถิ่น รสนิยมเรื่องอาหาร ดนตรี และอื่น ๆ ประสบการณ์การใช้ชีวิตในกรุงเทพฯทำให้แรงงานอพยพจากภาคอีสานรู้สึกได้ถึง การดูถูกทางชนชั้นและชาติพันธุ์จากคนไทยที่อาศัยอยู่ในเมืองหลวง ซึ่งช่วยยกระดับสำนึกของพวกเขาในเรื่องวัฒนธรรมและปัญหาที่คนจากภูมิภาคนี้เผชิญร่วมกัน กล่าวโดยสรุป แบบแผนของการอพยพเข้ามาทำงานชั่วคราวในกรุงเทพฯของชาวนาจากภาคอีสานที่เริ่มต้นตั้งแต่ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้สร้างกระแสและพัฒนาสำนึกในเรื่อง “เรา เขา” ให้เกิดขึ้นในหมู่ชาวนาอีสาน และคำว่า “เรา” ยังได้เริ่มที่จะมีลักษณะที่เชื่อมโยงกับภูมิภาคมากขึ้น

การคืนกลับสู่อำนาจอีกครั้งของจอมพล ป. พิบูลสงครามช่วงปี ค.ศ. 1947 และ 1957 สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากภาคอีสานได้แสดงบทบาทเรื่องภูมิกายนิยมเพื่อกดดันรัฐบาลให้หันมาเอาใจใส่

¹¹ Thailand, Ministry of Agriculture, **Division of Agricultural Economics, Office of the Under – Secretary of State**, (Thailand Economic Fram Survey, 1953, Bangkok, 1955).

ภูมิภาคอีสานมากขึ้น โดยการขจัดอคติความลำเอียงที่รัฐบาลมีต่อภูมิภาคอีสานออกไป มีหลักฐานที่ชัดเจนที่ยืนยันได้ว่ารัฐบาลเพิกเฉย ละเลย และปราบปรามผู้นำทางการเมืองจากภาคอีสาน (เช่น กรณีเหตุการณ์ “กม. 11” และการหายไปของ นายเตียง ศิริขันธ์) รวมทั้งสนับสนุนการปกครองที่รวมศูนย์อำนาจราชการเข้าสู่ส่วนกลางจนถึงขั้นเป็นอันตรายต่อภูมิภาคอีสาน รัฐบาลไม่ได้พยายามที่จะพัฒนาภูมิภาคอีสาน ปฏิบัติต่อคนภาคอีสานในฐานะที่เป็นผู้ด้อยกว่าในทางวัฒนธรรมและชนชั้น สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากอีสานพยายามเปิดประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการมีอคติและความลำเอียงในด้านการพัฒนาเศรษฐกิจของรัฐบาลต่อภูมิภาคอีสาน เช่น ในเดือนกรกฎาคม ปี ค.ศ. 1949 นายบุญเพ็ง พรหมคุณ จากพรรคประชาชน จังหวัดศรีสะเกษ โจมตีรัฐบาลเกี่ยวกับการละเลยการพัฒนาเศรษฐกิจในภาคอีสาน ในเดือนเดียวกัน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากภาคอีสานหลายคนหยิบยกประเด็นอภิปรายเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจที่ไม่แตกต่างไปจากการอภิปรายที่มาก่อนหน้านี้ ยกตัวอย่าง ความลำเอียงของภาครัฐต่อผู้ประกอบการโรงสีข้าวจากภาคอีสานในตลาดการค้าข้าวต่างประเทศ ในเดือนธันวาคม ค.ศ. 1950 นายเลียง ไชยกาล (จังหวัดอุบลราชธานี) นัดชุมนุมมวลชนจากภาคอีสานที่อยู่ในกรุงเทพฯ เพื่อชี้แจงให้เห็นถึงความไม่โปร่งใสของรัฐบาลในการใช้งบประมาณโครงการชลประทานในจังหวัดต่าง ๆ ของภาคอีสาน อย่างไรก็ตามในช่วงเวลานั้น สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากภาคอีสานท่านอื่น ๆ รวมทั้งร้อยโทจากรูปตร เรืองสุวรรณ (สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอิสระ จังหวัดขอนแก่น) และนายบุญคุ้ม จันทศรีสุริยวงศ์ (สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอิสระ จังหวัดอุดรธานี) ต่างก็ใช้โอกาสนี้ในการชุมนุมผู้คนในพื้นที่สาธารณะเพื่อประท้วงต่อกรณีที่รัฐบาลให้ความสนใจในการพัฒนาภาคอีสานน้อยมาก¹²

5.3 วิเคราะห์แนวคิดท้องถิ่นนิยม

จากการวิเคราะห์พบว่าคนอีสานถูกกดทับครอบงำโดยรัฐบาลและผู้ปกครองมาเป็นระยะเวลายาวนานโดยผ่านนโยบายของรัฐ รวมถึงการปลุกระดมในความเป็นชาติไทย เมื่อมีโอกาสนคนอีสานจะแสดงออกทางการเมืองผ่านการเลือกตั้งโดยเฉพาะการเลือกตั้งในการเมืองระดับชาติ ซึ่งคนอีสานมักจะเลือกพรรคที่ไม่ได้ถูกคนอีสาน เห็นความสำคัญของคนอีสานเพราะคนอีสานมีประชากรมากที่สุดของประเทศไทย โดยจากข้อมูลของสำนักงานกลางทะเบียนราษฎรกรมการปกครอง ข้อมูล ณ เดือน มิถุนายน 2564 ประเทศไทยมีประชากรทั้งประเทศ 66,181,982 คน ในขณะที่ภาคอีสานมีประชากรทั้งสิ้น 21,837,827 คน คิดเป็นร้อยละ 33¹³ ของประชากรทั้งประเทศ ซึ่งมากกว่าประชากรภาคอื่น ๆ ของประเทศไทย ดังนั้นหากคนอีสานตัดสินใจทางการเมืองไปในทิศทางใดก็จะส่งผลกระทบต่อประเทศไทยในภาพรวมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ยกตัวอย่างเช่น หากพรรคการเมืองใดได้จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากภาคอีสานที่ได้รับการเลือกตั้งจำนวนมาก ก็จะมีโอกาสในการเป็นแกนนำในการจัดตั้งรัฐบาลมากตามไปด้วย ในปัจจุบันพรรคการเมืองต่าง ๆ ในประเทศไทยจึงหันมาให้ความสนใจกับภาคอีสานมากขึ้น จะเห็นได้จากการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรครั้งล่าสุดซึ่งเป็นการเลือกตั้งครั้งที่ 28 เมื่อวันที่ 24 มีนาคม 2562 ทุกพรรคการเมืองต่างให้ความสำคัญกับการหาเสียงเลือกตั้งในเขตภาคอีสาน เนื่องจากเป็นภาคที่มีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งมากที่สุดของประเทศ โดยในภาคอีสานมีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขต

¹² อ้างอิงแล้ว, อีสานนิยม: ท้องถิ่นนิยมในสยามประเทศไทย, (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2556).

¹³ สำนักงานกลางทะเบียนราษฎร กรมการปกครอง, ประชากรในภาคอีสาน, กรุงเทพมหานคร, จำนวนประชากรในประเทศไทย ข้อมูล ณ เดือน มิถุนายน, 2564

เลือกตั้งทั้งหมด 116 คน จากจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งทั่วประเทศทั้งหมด 350 คน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของแนวคิดท้องถิ่นนิยมที่มีผลต่อการเมืองระดับชาติและระดับท้องถิ่น

6. วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยฉบับนี้จะเป็นการวิพากษ์ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นโดยมีรูปแบบการวิเคราะห์ที่จะใช้เพื่อช่วยตอบวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

6.1 การวิเคราะห์เพื่อแบ่งช่วงเวลา (periodization) การวิเคราะห์มุ่งสรุปข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์โดยจัดเป็นช่วงเวลาทางประวัติศาสตร์ของชุมชนโดยอาศัยเกณฑ์ทางการปกครองและเกณฑ์ทางวิถีชีวิตทางวัฒนธรรม

6.2 การวิเคราะห์ความคิดความเชื่อ โดยอาศัยการตีความจากคำบอกเล่าที่ได้จากการสัมภาษณ์

6.3 การวิเคราะห์ประวัติศาสตร์จังหวัดชัยภูมิ โดยอาศัยการวิเคราะห์แนวประวัติศาสตร์หรือพัฒนาการคือ การเชื่อมความสัมพันธ์ในเชิงเหตุและผลจากความต่อเนื่องของอดีตมาสู่ปัจจุบัน โดยเป็นการนำเอาข้อมูลที่ได้จากการค้นคว้าวิจัยมาจัดทำเป็นระบบและหาความหมายแยกแยะองค์ประกอบ รวมทั้งเชื่อมโยงและหาความสัมพันธ์ของข้อมูลเพื่อวิเคราะห์ประวัติศาสตร์จังหวัดชัยภูมิตามพื้นฐานประวัติศาสตร์แบบวิภาษวิธี (Dialectic) ในแนวเศรษฐศาสตร์การเมือง

7. บทสรุป

สรุปผลการวิจัยตามสมมติฐานการวิจัย

จากการวิจัยพบว่าประวัติศาสตร์จังหวัดชัยภูมิเกี่ยวข้องกับ การแสวงหาถิ่นที่อยู่ใหม่ที่อุดมสมบูรณ์ วัฒนธรรม ภาษา ความเชื่อ วิถีชีวิต หนี้ภัยสงคราม และโรคระบาด ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัย โดยมีการอพยพจากประเทศลาวข้ามแม่น้ำโขงมาตั้งถิ่นฐานในจังหวัดชัยภูมิเนื่องจากพื้นที่จังหวัดชัยภูมิมีความอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การเพาะปลูก ประกอบกับมีวัฒนธรรม ภาษา ความเชื่อ และวิถีชีวิตที่ใกล้เคียงกันระหว่างไทยลาว และในช่วงของประวัติศาสตร์จังหวัดชัยภูมิเกี่ยวข้องกับโรคระบาด และการหนีภัยสงคราม โดยเฉพาะในช่วงสงครามเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 ถึงสมัยธนบุรี (พ.ศ. 2310–2325) ชัยภูมิเป็นเมืองร้างเนื่องจากผู้คนตายในสงคราม บางส่วนถูกต้อนไปในดินแดนชนะสงคราม และบางส่วนอพยพหลบหนีเข้าป่าเพื่อความปลอดภัย

สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และอภิปรายผล

1) ประวัติศาสตร์ของจังหวัดชัยภูมิในแนวเศรษฐศาสตร์การเมือง

จากการวิเคราะห์ประวัติศาสตร์จังหวัดชัยภูมิในแนวเศรษฐศาสตร์การเมืองพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างส่วนประกอบต่าง ๆ ของจังหวัดชัยภูมิ ช้อนทับกันอยู่ทั้งด้านเศรษฐกิจ ด้านการเมือง ด้านสังคม ด้านวัฒนธรรม ด้านศาสนาและอุดมการณ์ เนื่องจากปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนมีความเกี่ยวพันกันเป็นระบบตั้งแต่นิเวศน์ต่อเนื่องยาวนานมาจนถึงในปัจจุบัน โดยจังหวัดชัยภูมิมีคอนพอยมาตั้งถิ่นฐานอยู่เป็นจำนวนมากเนื่องจากมีพื้นที่ป่าและเป็นแหล่งกำเนิดของแม่น้ำชีมีความอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ ด้วยทำเลที่ตั้งที่อยู่ตอนกลางของประเทศไทยจึงเป็นจุดยุทธศาสตร์หรือชัยภูมิที่โดดเด่นตามชื่อเมือง เป็นเส้นทางเดินทัพผ่านในการทำสงคราม เป็นต้นกำเนิดของนายฮ้อยที่ต้อนวัวควายไปขายยังเมืองลำปางหรือภาค

กลาง ประกอบกับผู้คนที่ย้ายเข้ามาอยู่อาศัยและคนพื้นถิ่นเดิมต่างมีวัฒนธรรม ศาสนา ความเชื่อและ
อุดมการณ์คล้ายคลึงกันจึงสามารถอยู่รวมกันได้อย่างมีความสุขและเหนียวแน่น เมื่อคนที่ย้ายเข้ามาเพิ่มขึ้นเป็น
จำนวนมากก็มีการติดต่อค้าขายไปมาหาสู่ซึ่งกันและกันมีการแต่งงานเกี่ยวข้องกับเกิดความสัมพันธ์เชื่อมโยง
ในด้านสังคมและด้านการเมืองกันของคนในจังหวัดชัยภูมิจากงานวิจัยของณัฐดนัย แก้วโพนงาม¹⁴ พบว่า ผู้ที่
มีอิทธิพลในจังหวัดชัยภูมิ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม ศาสนา ความเชื่อและอุดมการณ์ใน
จังหวัดชัยภูมิคือกลุ่มคนไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดชัยภูมิและกลุ่มลูกหลานเจ้าเมืองชัยภูมิ ซึ่งทั้ง 2 กลุ่มนี้ต่าง
มีการแต่งงานกันเพื่อเกี่ยวดองและรักษาผลประโยชน์รวมถึงฐานอำนาจในด้านต่าง ๆ นอกจากนี้คนชัยภูมียัง
มีความภาคภูมิใจในความเป็นคนชัยภูมิ เป็นลูกหลานเจ้าพ่อพญาแล ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดท้องถิ่นนิยมที่
คนอีสานต่างภาคภูมิใจในความเป็นคนอีสานมีความรักในพวกพ้องและถิ่นฐานที่ให่กำเนิด

2) วิวัฒนาการพัฒนาการของประวัติศาสตร์จังหวัดชัยภูมิตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

จังหวัดชัยภูมิเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญตั้งแต่ในอดีตต่อเนื่องยาวนานมาจนถึงปัจจุบัน โดยพัฒนาการ
ทางประวัติศาสตร์ของจังหวัดชัยภูมิมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มีขั้นมีตอน มียุค มีระยะ โดย
ประวัติศาสตร์ในอดีตต่างเชื่อมโยงกับปัจจุบัน จากจะมองย้อนไปในประวัติศาสตร์จังหวัดชัยภูมิโดยเริ่มตั้งแต่
อดีต โดยในอดีตเคยเป็นชุมชนโบราณที่คนอยู่อาศัยจำนวนมากตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ สมัย
ประวัติศาสตร์ สมัยทวารวดี ต่อเนื่องยาวนานมาจนถึงปัจจุบันซึ่งจังหวัดชัยภูมิได้ผ่านการเปลี่ยนแปลงทาง
ประวัติศาสตร์มาอย่างยาวนานโดยในอดีตจังหวัดชัยภูมิเป็นเส้นทางเดินทัพที่สำคัญที่กองทัพไทยยกไปตี
เวียงจันทน์และต้องใช้เส้นทางนี้ ชาวบ้านเรียกเส้นทางโบราณนี้ว่า“ทางเสด็จ”สงครามเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่
2 ถึงสมัยธนบุรี (พ.ศ. 2310– 2325) ชัยภูมิเป็นเมืองร้างเนื่องจากผู้คนตายในสงคราม บางส่วนถูกต้อนไปใน
ดินแดนชนะสงคราม และบางส่วนอพยพหลบหนีเข้าป่าเพื่อความปลอดภัย เมื่อเกิดสงครามระหว่างธนบุรีกับ
กรุงศรีสัตนาคนหุต พ.ศ. 2321 สมเด็จพระเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึกทรงทัพที่เมืองนครราชสีมา ยกกองทัพไทย
ผ่านดินแดนเมืองชัยภูมิไปตีเมืองเวียงจันทน์ เมื่อชนะศึกครั้งนั้นได้เมืองเวียงจันทน์ เมืองหลวงพระบางกับหัว
เมืองทั้งปวงมาเป็นขอบขันทีสีมา ที่สำคัญคือได้ัญเชิญพระมหามณเฑียรบันปฏิมากรแก้วมรกตกับพระบางลง
มายังกรุงธนบุรีด้วย กองทัพไทยเดินทางกลับมาทางภาคอีสานผ่านดินแดนเมืองชัยภูมิ ในสมัยสมเด็จพระ
พุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช มีหลักฐานระบุว่า เมืองภูเขียวซึ่งปัจจุบันคือ อำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ ได้
ถวายช้างเผือกสำคัญ 2 เชือก ในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย พ.ศ. 2362 อ้ายแล ชาว
เวียงจันทน์ได้อพยพครอบครัวมาตั้งถิ่นฐานบริเวณอำเภอเมืองชัยภูมิในปัจจุบัน ในตอนแรกอ้ายแลได้ส่ง
เครื่องราชบรรณาการแก่เจ้าอนุวงศ์เวียงจันทน์ ต่อมาภายหลังได้ส่งให้กรุงเทพฯ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้า
เจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งอ้ายแลหรือขุนภักดีชุมพลขึ้นเป็น พระภักดีชุมพล (แล) เจ้าเมือง
ชัยภูมิคนแรก ขึ้นกับเมืองนครราชสีมา ชัยภูมิได้นำส่วยทองคำทูลเกล้าฯถวายเป็นประจำทุกปี
จำนวนส่วยทองคำมากกว่าทุกเมืองในสมัยเดียวกัน ทำให้เมืองชัยภูมิพัฒนาขึ้นอย่างรวดเร็วและเป็นที่โปรด
ปรานของกรุงเทพฯ

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวเกิดกบฏเจ้าอนุวงศ์เวียงจันทน์ หรือศึกเจ้าอนุวงศ์แห่ง
เวียงจันทน์ พ.ศ. 2369 ข้าศึกใช้กลลวงเคลื่อนทัพเข้ามายึดเมืองภาคอีสานหวังเข้าจู่โจมกรุงเทพฯ โดยหลอก

¹⁴ ณัฐดนัย แก้วโพนงาม, เศรษฐศาสตร์การเมืองในบริบทสังคมไทยภายใต้สภาวะความขัดแย้งในจังหวัด
ชัยภูมิ, (ชัยภูมิ: สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ, 2560).

เจ้าเมืองต่าง ๆ ในภาคอีสานว่าจะยกทัพมาช่วยไทยรบกับอังกฤษ เจ้าเมืองใดทราบความจริงและต่อต้านเจ้าอนุวงศ์ก็จะสังหารเสียรวมถึงเจ้าเมืองชัยภูมิก็ถูกฆ่าสังหาร นายครวัผู้จงรักภักดีได้นำอัฐิพระภักดีชุมพล (แล) สร้างศาลเพียงตาขึ้นใต้ต้นมะขามริมฝั่งหนองปลาเฒ่าขึ้นเพื่อเก็บอัฐิพระภักดีชุมพล (แล) ที่หนองปลาเฒ่าบริเวณอำเภอเมืองชัยภูมิ ในปัจจุบันเพื่อให้ชาวเมืองชัยภูมิได้บูชากราบไหว้ สาเหตุที่เจ้าอนุวงศ์ประหารชีวิตเจ้าเมืองชัยภูมิเนื่องจากต่อต้านเจ้าอนุวงศ์และไม่ยอมสวามิภักดิ์และมีการกวาดต้อนราษฎรไปเป็นจำนวนมาก โดยเมืองชัยภูมิเจ้าอนุวงศ์กวาดต้อนราษฎรไปจำนวน 300 ครอบครัว ต่อมาประชาชนชาวจังหวัดชัยภูมิได้ปลุกสร้างอนุสรณ์สถาน ณ ริมฝั่งหนองปลาเฒ่า เรียกว่า “ศาลเจ้าพ่อพญาแล” ถือเป็นศาลศักดิ์สิทธิ์เป็นที่เคารพสักการะของชาวชัยภูมิตลอดมา ในทุก ๆ ปีพ่อค้าประชาชนชาวจังหวัดชัยภูมิจะจัดงานเทศกาลบุญเดือนหกในวันพุธแรกของเดือนหกของทุกปีและจะจัดให้มีพิธีบวงสรวงดวงวิญญาณเจ้าพ่อพญาแล ณ “ศาลเจ้าพ่อพญาแล” ริมฝั่งหนองปลาเฒ่า ต่อมาในปี พ.ศ. 2508 นายช่วย นนทะนาคร ผู้ว่าราชการจังหวัดชัยภูมิในขณะนั้น ร่วมกับประชาชนชาวชัยภูมิได้จัดสร้างอนุสาวรีย์เจ้าพ่อพญาแล ขึ้นประดิษฐานบริเวณด้านหน้าศาลากลางจังหวัดชัยภูมิ โดยอนุสาวรีย์แห่งนี้นับเป็นปูชนียสถานที่สำคัญ และในวันที่ 12 มกราคม ของทุกปีผู้ว่าราชการจังหวัดชัยภูมิและชาวจังหวัดชัยภูมิจะจัดให้มีพิธีบวงสรวงดวงวิญญาณเจ้าพ่อพญาแลอีกเช่นกันและมีการเฉลิมฉลองโดยการจัดงานเจ้าพ่อพญาแลและงานกาชาดจังหวัดชัยภูมิในวันที่ 12-20 มกราคม ของทุกปีบริเวณอนุสาวรีย์เจ้าพ่อพญาแลกลางเมืองชัยภูมิ

ในสมัยรัชกาลที่ 5 ทรงจัดการปกครองหัวเมืองภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นแบบ “เทศาภิบาล” แบ่งหัวเมืองเป็น 3 มณฑล คือ มณฑลลาวกาว กองบัญชาการตั้งอยู่ที่เมืองอุบลราชธานี กรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์เป็นข้าหลวงต่างพระองค์สำเร็จราชการมณฑล มณฑลลาวพวน กองบัญชาการตั้งอยู่ที่บ้านหมากแข้ง พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงประจักษ์ศิลปาคมเป็นข้าหลวงต่างพระองค์สำเร็จราชการมณฑล มณฑลลาวกลาง กองบัญชาการตั้งอยู่ ณ เมืองนครราชสีมา พระยาสิงหเสนี (สะอาด สิงหเสนี) เป็นข้าหลวงใหญ่สำเร็จราชการมณฑล มีอำนาจปกครองเมืองชัยภูมิ นางรอง บุรีรัมย์ เขตการปกครองมณฑลขึ้นตรงต่อกระทรวงมหาดไทย เป็นการรวมอำนาจการควบคุมข้าราชการ การคลัง การทหาร และการบริหารหัวเมืองต่าง ๆ เข้าไว้ที่ส่วนกลางในกระทรวงเดียวกัน การจัดตั้งมณฑลเทศาภิบาลจึงเป็นการรวมอำนาจเข้าสู่ราชธานีทั้งด้านการเมืองและเศรษฐกิจ เจ้าเมืองไม่อาจสืบเชื้อสายกันอีกต่อไป และส่งผลให้การปกครองหัวเมืองในพระราชอาณาเขตเป็นแบบเดียวกันและทำให้ราชอาณาจักรไทยกลายเป็นรัฐเดียวกัน ไม่มีคนไทย คนลาว แต่เป็นคนไทยเหมือนกัน และในปี พ.ศ. 2443 บรรดาเมืองเล็ก ๆ ถูกยุบลงมีฐานะเป็นอำเภอขึ้นกับเมืองชัยภูมิ คือ อำเภอเมืองชัยภูมิ อำเภอกะหรดสมบูรณ อำเภอภูเขียว อำเภอจัตุรัส อำเภอบำเหน็จณรงค์

ในสมัยรัชกาลที่ 7 รัฐบาลได้ยกเลิกการปกครองแบบมณฑลเทศาภิบาล เมื่อ พ.ศ. 2476 และจัดการปกครองใหม่ โดยแยกเป็นส่วนกลางส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่นโดยเฉพาะส่วนภูมิภาคจัดการปกครองในรูปจังหวัดและอำเภอ เมืองชัยภูมิถูกยกเลิกเป็นจังหวัดชัยภูมิ และตำแหน่งข้าหลวงประจำจังหวัด เปลี่ยนเป็นตำแหน่งเป็นผู้ว่าราชการจังหวัดตั้งแต่ พ.ศ. 2495 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน

โดยในปัจจุบันจังหวัดชัยภูมิมีการแบ่งเขตการปกครองออกเป็นทั้งหมด 16 อำเภอ มีการปกครองทั้งจากส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และการปกครองแบบท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ โดยชาวชัยภูมิต่างมีความภาคภูมิใจในความเป็นคนชัยภูมิ เป็นลูกหลานเจ้าพ่อพญาแลซึ่งเป็นเจ้าเมืองชัยภูมิคนแรก และกลุ่มที่มีอิทธิพลทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิได้แก่ กลุ่มคนไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดชัยภูมิและกลุ่มลูกหลานเจ้าเมืองชัยภูมิ

3) เผยแพร่ประวัติศาสตร์จังหวัดชัยภูมิให้คนโดยทั่วไปรู้จักอย่างแพร่หลาย

เพื่อเป็นการเผยแพร่ประวัติศาสตร์จังหวัดชัยภูมิให้คนโดยทั่วไปรู้จักอย่างแพร่หลาย ควรมีการเผยแพร่ประวัติศาสตร์ของจังหวัดชัยภูมิให้คนชัยภูมิและคนโดยทั่วไปได้รู้จักประวัติศาสตร์จังหวัดชัยภูมิอย่างแพร่หลายในรูปแบบต่าง ๆ เช่น สื่อออนไลน์ หนังสือรวบรวมประวัติศาสตร์จังหวัดชัยภูมิ การเผยแพร่ในรูปแบบการประชุมวิชาการระดับชาติ และระดับนานาชาติ เป็นต้น

8. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยพบว่าความสัมพันธ์ระหว่างส่วนประกอบต่าง ๆ ของจังหวัดชัยภูมิ ช้องกันอยู่ทั้งด้านเศรษฐกิจ ด้านการเมือง ด้านสังคม ด้านวัฒนธรรม ด้านศาสนาและอุดมการณ์ เนื่องจากปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนมีความเกี่ยวพันกันเป็นระบบตั้งแต่ในอดีตต่อเนื่องยาวนานมาจนถึงในปัจจุบัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดและทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์การเมือง ซึ่งผู้วิจัยมองว่า ปัจจัยต่าง ๆ ที่กล่าวมาข้างต้นนี้เกี่ยวข้องกับสัมพันธ์เชื่อมโยงกันเป็นระบบโดยจากงานวิจัยของ ณัฐดนัย แก้วโพนงาม¹⁵ พบว่า กลุ่มที่มีอิทธิพลที่ควบคุมเศรษฐกิจของจังหวัดชัยภูมิและชี้นำสังคมได้แก่ กลุ่มพ่อค้าที่มีเชื้อสายจีนและกลุ่มลูกหลานเจ้าเมืองชัยภูมิ ในขณะที่งานวิจัยของ บุษดี เวทยากร¹⁶ พบว่าเมืองชัยภูมิมีพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ที่ยาวนานมาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ ในสมัยประวัติศาสตร์เมืองชัยภูมิเป็นที่ตั้งของชุมชนโบราณที่รับอิทธิพลทางศาสนาและศิลปกรรมสมัยทวารวดีจากบริเวณลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา โดยผสมผสานกับศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมของวัฒนธรรมเขมรที่เข้ามาเมื่ออิทธิพลในสมัยต่อมา ผู้วิจัยมองว่าจังหวัดชัยภูมิเป็นจังหวัดชายแดนของภาคอีสานที่มีพรมแดนติดต่อกับภาคกลางจึงเป็นเมืองหน้าด่านสำคัญที่คอยรับและส่งต่อวัฒนธรรมไปยังภาคกลางและภาคอีสาน ในขณะที่เดียวกันจังหวัดชัยภูมิก็พยายามสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเองทั้งนี้พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของจังหวัดชัยภูมิมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มีขึ้นมีตอน มียุคมีระยะ โดยปัจจัยที่มีผลต่อประวัติศาสตร์จังหวัดชัยภูมิได้แก่ การแสวงหาถิ่นที่อยู่ใหม่ที่อุดมสมบูรณ์ วัฒนธรรม ภาษา ความเชื่อ วิถีชีวิต หนีภัยสงคราม และโรคระบาด

9. ข้อเสนอแนะ

ประชาชนในจังหวัดชัยภูมิบางส่วนยังไม่เข้าใจในประวัติศาสตร์และความเป็นมาของจังหวัดชัยภูมิ ส่วนราชการ นักการเมืองท้องถิ่น นักการเมืองระดับชาติ รวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรมีการจัดทำหนังสือเกี่ยวกับประวัติศาสตร์จังหวัดชัยภูมิเผยแพร่แก่ประชาชนและผู้สนใจโดยทั่วไป

เอกสารอ้างอิง

¹⁵ อ้างอิงแล้ว, เศรษฐศาสตร์การเมืองในบริบทสังคมไทยภายใต้สภาวะความขัดแย้งในจังหวัดชัยภูมิ, (ชัยภูมิ: สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ, 2560).

¹⁶ บุษดี เวทยากร, “พัฒนาการทางประวัติศาสตร์และความสำคัญของเมืองชัยภูมิสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น (พ.ศ. 2325 – 2394)”, สารนิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2549).

- กนกศักดิ์ แก้วเทพ. **มรรควิธีเศรษฐศาสตร์การเมือง**. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์บริการเอกสารทางวิชาการ คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551
- ณัฐดนัย แก้วโพนงาม. **เศรษฐศาสตร์การเมืองในบริบทสังคมไทยภายใต้สภาวะความขัดแย้งในจังหวัดชัยภูมิ**. ชัยภูมิ: สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ, 2560
- บุษดี เวทยากร. "พัฒนาการทางประวัติศาสตร์และความสำคัญของเมืองชัยภูมิสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น (พ.ศ.2325 – 2394)". **สารนิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์** บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2549
- ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และกนกศักดิ์ แก้วเทพ. **มาศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมืองกันเถิด**. กรุงเทพมหานคร: เอกสารอัดสำเนา.ม.ป.ท., 2547
- ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์. **เศรษฐศาสตร์การเมืองและทฤษฎีสังคมวิพากษ์**. ขอนแก่น: คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2557
- รัตนา โตสกุล. **อีสานนิยม: ท้องถิ่นนิยมในสยามประเทศไทย**. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2556
- สำนักงานกลางทะเบียนราษฎร กรมการปกครอง. **ประชากรในภาคอีสาน**. กรุงเทพมหานคร. จำนวนประชากรในประเทศไทย ข้อมูล ณ เดือน มิถุนายน, 2564
- Keyes, Charles F. **Isan: Regionalism in Northeastern Thailand**. Ithaca. NY: Cornell University Southeast Asia Program, 1967
- Thailand, Ministry of Agriculture. **Division of Agricultural Economics, Office of the Under – Secretary of State**. Thailand Economic Fram Survey, 1953, Bangkok, 1955